

ТАҚРИЗИ

муқарризи расмӣ, доктори илмҳои филологӣ Қосимов Олимҷон Ҳабибович ба диссертатсияи Муртозоев Холмурод Ризоқулович “Вижагиҳои савтӣ ва лексикӣ-семантикии ашъори намояндагони сабки хуросонии адабиёти тоҷику форс”, ки барои дарёфти дараҷаи доктори фалсафа (PhD) – доктор аз рӯи ихтисос, аз рӯи ихтисоси 6D020500 Филология (6D020502 – Забони тоҷикӣ) пешниҳод шудааст.

Сабку шеваҳои баёни андеша дар давраҳои гуногуни рушди забони тоҷикӣ намоёнгарии тамоюлотии инкишофи забони адабии тоҷик буданд ва вижагиҳои дастуриву таркиби луғавии онро сифатан муайян месохтанд.

Сабки хуросонӣ яке аз сабкҳои асили забони тоҷикӣ ба шумор меравад, ки дар давоми асрҳои IX-XII аксари суҳанварони Хуросони бузург бо ин сабк суҳансароӣ кардаанд. Вижагиҳои сабки хуросонӣ аз он ҷумла дар он зоҳир мегардад, ки вожагони қуҳнаву бостонӣ аз форсии миёна ва забонҳои эронии қуҳан зиёд мушоҳида мегарданд, ҷумлаҳои кӯтоҳ ва муъҷазбаёнӣ бештар ба назар мерасад, шеваи баён пок аз истилоҳоти илмиву динӣ мебошад, вожаҳои арабӣ дар забони намояндагони ин сабк камтар истифода мешавад. Сабки хуросонӣ аз сабкҳои ироқӣ ва ҳиндӣ бо содаву раво буданаш фарқ мекунад, зеро барои аксари қулли намояндагони форсии дари тоҷикӣ забони модарӣ буд ва онҳо ба забони модарӣ эҷод мекарданд.

Бинобар ин, таҳқиқи ҳаматарафаи забони осори классикӣ аз нигоҳи сабку шеваи баён ҳолату моҳияту низоми забони форсии тоҷикиро дар ин давра равшан месозад ва имкон медиҳад, ки монандӣ ва фарқияти шеваи нигориши мазкур бо сабкҳои дигар муайян карда шавад.

Дар ин замина диссертатсияи Муртозоев Холмурод Ризоқулович “Вижагиҳои савтӣ ва лексикӣ-семантикии ашъори намояндагони сабки хуросонии адабиёти тоҷику форс” яке аз пажӯҳишҳои ҷолиб буда, мавқеи муҳимро дар омӯзишу муаррифии сарвати нотакрори забони тоҷикӣ соҳиб гаштааст.

Муртозоев Холмурод Ризоқулович бо диссертатсияи хеш таҳти унвони “Вижагиҳои савтӣ ва лексикӣ-семантикии ашъори намояндагони сабки хуросонии адабиёти тоҷику форс” бори аввал дар забоншиносии тоҷик бо фарогирии бисёр мавзӯҳо вижагиҳои забони осори шоирони намояндаи сабки хуросониро ба риштаи таҳқиқу таҳлил кашидааст. Муаллифи диссертатсия баррасии вижагиҳои сабки хуросониро дар

забони шеъри тоҷикӣ аз нахустин давраи пайдоиши он то ба ашъори Рӯдакӣ ва ҳамасрони ӯ ҳадафи таҳқиқ қарор додааст, ки бо ин вижагӣ аз пажӯҳишҳои қаблӣ фарқ мекунад.

Аз нигоҳи назарияи забоншиносии тоҷик аҳаммияти диссертатсияи Муртозоев Холмурод Ризоқулович таҳти унвони “Вижагиҳои савтӣ ва лексикӣ-семантикии ашъори намояндагони сабки хурсонии адабиёти тоҷику форс” дар он зоҳир мегардад, ки хусусиятҳои баёни намояндагони сабки хурсонӣ ба шеваи баёни давраи имрӯзаи забони адабии тоҷикӣ наздик буда, барои рушди давраи имрӯзаи забони тоҷикӣ, ки масъулияти забони давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба уҳда дорад, заминаҳои дурусту бозғатимод фароҳам оварда метавонад, асолату покизагии забони осори Рӯдакӣ ва ҳамасронашро ҳамчун падидаи тавонбахши забони адабӣ устувор месозад. Пажӯҳиши вижагиҳои дастуриву луғавии забони адабии тоҷик яке аз самтҳои муҳимтарини забоншиносии тоҷик аст, ки сарвати бебаҳои маънавии моро дар давоми беш аз ҳазор сол ба шакли таҳқиқоти сохтору мазмуни воҳидҳои забон ба ҳаводорон ва соҳибзабонон муаррифӣ месозад.

Дар ин самт дар солҳои охир як қатор асарҳо аз қабилҳои таҳқиқоти М.Шукуров, Ш.Рустамов, М.Н.Қосимова, Н.Маъсумӣ, Б.Қамолиддинов, Ҳ.Мачидов, Д.Ҳочаев, Б. Сиев, Д.Саймиддинов, С.Назарзода, О.Ҳ. Қосимов, М.Б.Султонов, А.Ҳасанов, Т.Шокиров, М. Саломӣ, Ж.Б. Гулназарзода, Ш.Исматуллозода, Н.Офаридов, Д.Ҳомидов, Ҷ.Алимӣ, Ҳ.Мирзоев, Ш. Кабилов ва дигаронро ном бурдан мумкин аст, ки дар онҳо масъалаҳои гуногуни грамматика ва лексикологияи забони тоҷикӣ аз давраҳои бостон то ба имрӯз мавриди баррасӣ қарор гирифтаанд.

Диссертатсияи Муртозоев Холмуродро таҳти унвони “Вижагиҳои савтӣ ва лексикӣ-семантикии ашъори намояндагони сабки хурсонии адабиёти тоҷику форс” чун яке аз пажӯҳишҳои ҷолиб идомаи арзандаи ин силсилаи пажӯҳишҳо шуморидан мумкин аст, ки ҷойгоҳи муайянеро дар омӯзишу муаррифӣи сарвати нотакрори забони тоҷикӣ соҳиб гаштааст.

Аз нигоҳи амалӣ натиҷаҳои диссертатсия дар самтҳои гуногуни забоншиносӣ, аз он ҷумла, вожашиносӣ, маъношиносӣ (семантика), лексикология, таълифи фарҳангҳои осори шоирон ва таълифи дастуру воситаҳои таълимӣ ва китобҳои дарсӣ мавриди истифода қарор гирифта метавонад. Фаслҳои алоҳидаи диссертатсия дар таълими курсҳои

лексионӣ ва семинарҳои таҳассусӣ дар муассисаҳои самти филологии таҳсилоти олий метавонад истифода гардад.

Диссертатсияи Муртозоев Холмурод аз муқаддима, се боб, хулоса ва рӯйхати адабиёти илмӣ иборат буда, ба иҷрои вазифаҳои муайяншудаи таҳқиқ равона гардидааст.

Дар қисми муқаддимагии диссертатсия масъалаҳои маъмулии дастгоҳи илмии пажӯҳиш, аз он ҷумла муҳимияти мавзӯ, мақсаду вазифаҳои таҳқиқот, нағзониҳо, усули пажӯҳиш, заминаҳои назариявӣ ва методологии таҳқиқ, аҳамияти назариявӣ амалӣ ва муқаррароти асосии он пешниҳод шудаанд.

Дар боби якуми диссертатсия таҳти унвони “Сабки адабӣ ва хусусиятҳои истилоҳии он” (с.12-40) унвонҷӯӣ маъноӣ луғавӣ ва истилоҳии сабки адабро мавриди баррасӣ қарор дода, масъалаҳои робитаи сабкшиносӣ ва услубшиносӣ, вижагиҳои забони адабии порсии дарӣ-тоҷикӣ дар замони рушди сабки хуросонӣ, заминаҳои адабию лингвистии сабки хуросониро ба риштаи таҳқиқ кашидааст. Дар мавриди тавзеҳи маъноӣ луғавӣ ва истилоҳии сабки адабӣ унвонҷӯӣ мавқеи олимони гуногун, аз он ҷумла, Шамисо, Мисбоҳиддини Нарзиқул ва дигаронро бо шеваи интиқодӣ дар муқоиса таҳлил карда, андешаҳои худро бо далелҳо исбот кардааст.

Муаллиф зимни баррасии вижагиҳои сабки хуросонӣ дуруст таъкид мекунад, ки ба фонди асосии луғавии забони тоҷикӣ то шакл гирифтани забони адабӣ аз ғӯишҳои маҳаллӣ миқдори зиёди вожаҳо дохил шуда буданд, ки чанде аз онҳо аз таркиби забони адабӣ боз ба забони гуфтугӯӣ гузаштаанд ва мо имрӯз ҳам дар баъзе шеваҳои забони тоҷикӣ онҳоро дида метавонем: *пилонҷ / банонҷ, кӯзапушт, паракса, коза, кодок, момак, занав, осузда / усӯхта ва ғ.*

Ҳаме насозад ба доғи ошиқӣ сабрам,

Чунон кучо бинасозад *банонҷ* боз *банонҷ*. [2007, с. 43]

Пинонҷ ба гунаҳои *панонҷ, пинонҷ, балонҷ* ва *банонҷ* аз забони суғдӣ аст, ки имрӯз ҳам дар баъзе шеваҳо роиҷ аст ва ду зани ба як шавҳар мутааллиқ бударо ифода мекунад ва Асадии Тусӣ ин вожаро ба гунаи *банонҷ* ва шоҳид аз Шаҳиди Балхӣ оварда, “марде, ки ду зан дорад ва ин занон якдигарро *гӯлонҷ* ва *васнӣ* хонанд” маънидод кардааст [дисс., сах. 26]. Ин нукта мавриди тавачҷуҳ аст, ки баъди 1000 сол ҳам қисми зиёди вожаҳои ин гурӯҳ бо ҳамон шаклу маъно дар забони адабии муосири тоҷик мавриди истифода қарор доранд.

Хусусияти дигари хоси забони давраи рушди сабки хуросониرو диссертант Х.Муртозоев дар гунамандии вожагон мебинад, ки намунаи фаровони онҳо дар қор сабт гардидааст: *забон / зуфон, исфанд / испанд, афгандан / афкандан, уштур / штур, шанбар / чанбар, позаҳр / подзаҳр, сухун / сухан, девол / девор, шиёр / шудгор, чиима / чаиша, сапед / сафед, тундар / тандур, Зартушт / Зардуштишт, гармоба / гармова, набиз / набид* (дисс., с.27) ва ғайраҳо.

Дар боби дуюми диссертатсияи илмӣ таҳти унвони «Вижагиҳои савтӣ (фонетикӣ)-и ашъори намояндагони сабки хуросонӣ» (с. 41-67) унвонҷӯй Х.Муртозоев фонемаҳоро дар таркиби вожаҳо ва дар занҷири гуфтор тавсиф карда, вижагиҳои савтӣ ва услубии ҳодисаҳои монандшавӣ, таҳфиф, коҳиш, афзоиш ва ҷойивазкуниро дар занҷири гуфтор дар осори намояндагони сабки хуросонӣ таҳқиқ кардааст.

Муҳаққиқ Холмурод Муртозоев зимни таҳлили ҳодисаҳои фонетикӣ ҳар як падидаи овозиро бо далелҳои муътамад таҳлил карда, хулосаҳои илмӣ ва дақиқ пешниҳод намудааст. Масалан, падидаи коҳишро дар шеъри шоирони сабки хуросонӣ баррасӣ карда, вачҳ ва заминаи ба миён омадани онро дар сухулати талаффузи таркибу калимаҳои душворталаффуз мебинад. Мисоли он ҳамсадои *ҳ* дар вожаи *чордах*, ки дар ин байт коҳиш ёфтааст:

Сиёҳчашмо, моҳо, ман ин надонистам,
Ки моҳи **чордаро** ғамза зи ғизол бувад. (дисс., с.. 49)

Мувофиқи мушоҳидаи диссертант, ҳодисаи коҳиш дар осори манзуми сабки хуросонӣ, хусусан, ашъори ҳамасрони Рӯдакӣ бештар дар вожаҳое дучор мешаванд, ки дар қолаби таркибӣ омадаанд. Масалан, дар байти зерин аз ҷонишини шахси дуюми танҳо *ту(ро)* дар қолаби **ки-т** фақат як ҳарфи *т* боқӣ мондааст:

Он, **ки-т** кулӯхруӣ лақаб кард, хуб кард,
Зеро лақаб гарон набувад бар дили ғазок.

Боби сеюми диссертатсия бо номи «Вижагиҳои луғавию маъноии ашъори намояндагони сабки хуросонӣ» (с.68-167) ба масъалаҳои бунёди вожагони ашъори намояндагони сабки хуросонӣ, вожаҳои аслии тоҷикӣ, қорбурди вожаҳои портӣ, қорбурди вожаҳои суғдӣ ашъори намояндагони сабки хуросонӣ, мавқеи вомвожаҳои арабӣ, юнонӣ, ҳиндӣ ва туркӣ дар ашъори намояндагони сабки хуросонӣ бахшида шудааст.

Дар ин боб роҳҳои инкишофи таркиби луғавии ашъори шоирони ҳамасри Рӯдакӣ, аз он ҷумла, калимаҳои сохта, мураккаб ва роҳҳои сохтани онҳо бо ёрии вандҳо баррасӣ шудаанд, қолибҳои мухталифи калимаҳои мураккаб ба монанди *шаккаршикан*, *сухангӯӣ*, *суманбӯӣ*, *некҳоҳ*, *бадсигол*, *донишпажӯҳ*, *нопажӯҳидасухан*, *родмард*, *кӯтаҳзиндагонӣ*, *ширинхӯӣ*, *тирарӯӣ* ва ғ. муайян ва таҳлил гаштаанд.

Ба андешаи муаллифи диссертатсия, заминаи истифодаи вожаҳои портӣ ва суғдии ашъори намояндагони сабки хуросонӣ, ки яке яке аз вижагиҳои хоси шеъри намояндагони сабки хуросонӣ ба ҳисоб меравад, гурез аз корбурди вожаҳои арабӣ ва покиза нигоҳ доштани забон аз вомвожаҳои бегона бегона мебошад (дисс., с.91).

Дар мавриди ошкор сохтани решаи калимаҳо, баромад ва сайри таърихиву маъноии онҳо диссертант соҳибмаълумот будани ҳешро ошкор сохта, ҷасуруна бо олимони машҳури соҳа ба баҳси илмӣ пардохтааст ва андешаи илмӣ ҳешро ҳимоя намудааст. Масалан, дар мавриди маънӣ ва маъҳази калимаи *шанг* ӯ бо чандин муҳаққикон ба баҳс пардохта, мавқеи ҳудро чунин баён кардааст: “Бояд тазаккур дод, ки вожаи *šang* дар таркиби калимаи мураккаби *ғовшанг*, ки муҳаққик Қ. Мухторӣ ба маънои *хартуми фил* фаҳмидааст, ҳеч гуна алоқаи мантиқӣ ва шайъӣ надорад. Балки он ба вожаи *šang*, ки дар луғатҳо ба гунаи *чанг*, *шанг*, *шангина* омада, маънои дарахти бебарг, чӯбе сахтро дорад [Луғати фурс 2015, с. 236] ва *шангина* ба чӯби говронӣ [ФЗТ, ҷ.2, с.566] иртибот дорад. Ба фикри мо, ин вожа ба вожаи иқтибосии *чандал* / *шандал* *čandal* “*дарахти сандал*” <скр. *uandan*; *форсии нав sandal* [Саймиддинов 2001, с. 267] ҳам то ҳадде иртибот дорад. Деххудо ба истинод аз “Бурҳон” онро *ҷид*, *тунду тез* [Деххудо, ҷ. 31, с. 21] донистааст, ки манзур барои тез ҳаракат кунондани асп, хар, гов ва ҳар ҳайвоне фаҳмида мешавад. Ғайр аз ин, маъно ва шарҳи сохтори *шангро* дар таркиби калимаи *ғовшанг* Ҳ. Қаландаров, дар “Донишномаи Рӯдакӣ” [2008, ҷ. 1, с. 366], бо иштибоҳ баррасӣ кардааст. Ҳатто чунин гуфтааст, ки “... намуди чӯбе будааст, ки ба хартуми фил монанд бошад ё ин ки аз хартуми фил сохта шуда бошад, ки бо ҳамин ном машҳур гардидааст”. Ин як фикри номуқаррар ва бемантиқест, ки ҳам чӯбе бошад ва маҳз ҳамон чӯб аз хартуми фил сохта шуда бошад?! Аввало, моддаи таркибёфтаи чӯб аз моддаи таркибёфтаи гӯшту пӯст ва устухони ҳайвоне чун фил фарқ мекунад ва инро ба ҳеч вачҳ наметавон пазируфт” (дисс., с.98).

Дар диссертатсия мавқеи калимаҳои иқтибосии арабӣ ва калимаҳои иқтибосӣ аз забонҳои дигар дар осори намояндагони сабки хуросонӣ баррасӣ гардида, аз тарафи шоирон мувофиқи услуби бадеӣ корбасти шудани вомвожаҳои арабӣ ва бо ин роҳ ғанӣ ва рангоранг шудани таркиби луғавии забон ва категорияҳои луғавӣ таъкид мегардад.

Диссертант изҳор мекунад, ки оғози таъсири забони арабӣ ва роҳ ёфтани вомвожаҳои арабӣ ба таркиби забони тоҷикӣ на аз ноилоҷӣ, балки ба мақсади гуногунрангӣ ва гурез аз такрор сурат гирифтааст.

Ҳамчунин, ворид гаштани вомвожаҳои арабӣ, юнонӣ, ҳиндӣ ва туркиро дар ашъори намояндагони сабки хуросонӣ ӯ ба омилҳои сиёсӣ, иҷтимоиву ҷуғрофӣ, яъне ҳамсарҳад будан бо мамлакатҳои дигар (рафтуомад, додугирифт, муносибатҳои хешу таборӣ), тиҷорат, муносибатҳои дипломатӣ, тарҷумаи осор аз забонҳои дигар, таъсири фарҳангӣ муртабит меҳисобад.

Дар мавриди таҳлили вомвожаҳои арабии осори сабки хуросонӣ унвонҷӯ онҳоро ба чандин гурӯҳҳои маъноӣ ҷудо кардааст, ки бо дараҷаи истеъмолии худ фарқ мекунанд: номи одамон, номҳои ҷуғрофӣ (маҳаллу мавзеъ ва ғ.), истилоҳоти динӣ, илмӣ, давлатдорӣ ва низомӣ, баъзе сифату феълҳо, шумораву таркибҳои шуморавӣ ва ғ. Барои исботи андеша унвонҷӯӣ далелҳои боварибахш меоварад, аз он ҷумла барои калимаи *маъсият* дар байти зерини Хусравонӣ:

Дилат ҳамоно зангори маъсият дорад,

Ба оби тавбаи холис бишӯяш аз исён (дисс., с. 108).

Дар ин боб унвонҷӯӣ ба дигар категорияҳои луғавӣ дар забони ашъори намояндагони сабки хуросонӣ, аз он ҷумла, муродифоти луғавӣ ва услубӣ, мутазод (антоним) ва ифодаи зидмаъноӣ, ҷанбаҳои луғавӣ ва услубии мутазодҳо, ҳамгунаҳо (омонимҳо) ва вижагии маъноӣ услубии онҳо, калимаҳои сермаъно, ифодаи маъноӣ ва услубии онҳо таваҷҷуҳи махсус зоҳир кардааст.

Тибқи мушоҳидаҳои унвонҷӯӣ, дар истифодаи калимаҳои сермаъно, калимаҳои ҳамшакл, калимаҳои ҳаммаъно ва калимаҳои зидмаъно суханварони сабки хуросонӣ маҳорату салиқаи хуби вожашиносиро ба қор бурда, гурӯҳҳои маъноии калимаҳоро барои ҳадафҳои ҳунарии худ самаранок истифода бурдаанд.

Аз он ҷумла, дар мавриди калимаҳои ҳамгун унвонҷӯӣ маводи зиёди таҳқиқӣ ҷамъ оварда, ҳамшаклҳоро ба омонимҳои лексикӣ, омонимҳои лексикиву морфологӣ, омонимҳои пурраву нопурра ва ғ.

чудо кардааст ва андешаҳои худро бо мисолҳо собит намудааст. Масалан, дар ашъори намояндагони сабки хуросонӣ мавқеи ҳамгунаҳои пурра ва нопурраро тавсиф намуда, чун омоними пурра вожаҳои “хома ба маънои тӯдаи рег ва хома ба маънои қалам, килк”-ро бамаврид дар ин байти зебои Абушакури Балхӣ мисол меоварад:

Нишаста ба сад хаши бар хомае,

Гирифта дар ангушти худ хомае (дисс., с.159).

Дар фасли калимаҳои зидмаъно низ диссертант дуруст ва бамаврид қайд мекунад, ки дар забони суханварони сабки хуросонӣ ба воситаи антонимҳо семантикаи матну ҷумлаҳо равшантару муассиртар инъикос ёфтааст ва корбурди ин гурӯҳи калимаҳо дар ҳама маврид ба мушоҳида мерасад.

Дар хулоса муаллифи диссертатсия нуктаҳои пурмазмуну ҷолиберо дар 12 банд пешниҳод намудааст. Аз ҷумла, ӯ изҳор месозад, ки “Услуб ё сабки шоирони давраи аввали сабки хуросонии тоҷику форс хеле сода, раван ва аз ҳар гуна истиора ва ташхисҳои печидаву мушкил ори мебошад. Маҳз бо ҳамин аз давраи сабкҳои баъдии забон ва адабиёти тоҷику форс фарқ мекунад. Дар шеъри бештарини шоирони давраи аввал омезиши услуби гуфтугӯиро бо услуби забони адабӣ ва бадеӣ мушоҳида мекунем” (дисс., с.169).

Муаллифи диссертатсия аз сарчашмаҳо ва пажӯҳишҳои назариявӣ босамар истифода бурда, андешаҳои худро бо рӯҷу ба ақидаҳои муҳимми ин самт дар баҳсу мунозираҳои илмӣ бо забоншиносони тоҷику эронӣ устувор кардааст.

Дар диссертатсияи мавриди баррасӣ дар раванди таҳқиқи илмӣ усулҳои диахронӣ, муқоисавӣ, муқоисавӣ-таърихӣ ва усули таҳқиқи муқоисавии лексика истифода шудааст. Ҳадафи корбурди ин усулҳо равшан кардани тамоюлҳои умумӣ ва таҳлили хусусиятҳои баёни суханварони сабки хуросонӣ ва давраи кунунии рушди забони адаби тоҷикӣ аст, ки ин нукта арзиши илмии диссертатсияро афзун месозад.

Кори диссертатсионии Муртозоев Холмурод таҳти унвони “Вижагиҳои савтӣ ва лексикӣ-семантикии ашъори намояндагони сабки хуросонии адабиёти тоҷику форс” таҳқиқоти муҳиму арзишманди илмиву амалӣ буда, дар забоншиносии тоҷик аввалин пажӯҳише аст, ки ба омӯзиши хусусиятҳои дастурӣ ва луғавӣ-маъноӣ, таркиби лексикӣ, вижагиҳои корбурди вожаҳои аслии тоҷикӣ ва иқтибосӣ, мавқеи

муродифот ва калимаҳои зидмаъно, калимаҳои сермаъно ва ҳамгуни забони осори намояндагони сабки хуросонӣ бахшида шудааст.

Муқаррароти назариявии қор барои муҳаққиқони таърихи забон, вожашиносӣ (лексикология) ва семантикаву лексикография муҳим арзёбӣ мешавад.

Муқаррароти асосӣ ва натиҷаҳои диссертатсия, шеваи баён ва услуби нигориш гувоҳӣ аз он медиҳад, ки Муртозоев Холмурод Ризоқулович қобилияти хуби пажӯҳишгарӣ дошта, метавонад мустақилона таҳқиқоти илмӣ анҷом диҳад ва вазифаҳои ҷиддии пажӯҳиширо босамар иҷро намояд. Мулоҳизаҳои асосии диссертатсия дуруст муайян ва барои дифоъ пешниҳод гардидаанд.

Бо вучуди ҳамаи ин дар матни диссертатсияи мазкур ва автореферати он базе ғалатҳои имлоиву услубӣ роҳ ёфтаанд, ки ислоҳи онҳо дар оянда ба манфиати қор хоҳад буд:

1. Унвонҷӯй дар қатори калимаҳои иқтибосии арабӣ баъзе калимаҳои тоҷикиро низ ворид кардааст. Масалан, калимаи *ниёзро* арабӣ доништан дуруст нест (дис., с.11), он садҳо маротиба дар “Шоҳнома” ба қор рафтааст, вожаи тоҷикӣ аст ба маънии “ҳочат, майл, хоҳиш; тухфа, ҳадя; ишқ, орзу; хоста ва ғ.” омадааст ва Муаллифи “Фарҳанги Амид” баромади онро аз забони паҳлавӣ донистааст.

Чу будан ба Ганг андарун шуд дароз,

Ба дидори Ковусаш омад ниёз (Фирдавсӣ).

2. Яке аз вижагиҳои ин ё он сабки нигориш вожасозӣ ва вожаофаринӣ ба шумор меравад. Дар диссертатсия Х.Муртозоев ба масъалаи вожасозӣ дар забони осори суҳанварони сабки хуросонӣ, ки самти муҳимми забоншиносӣ, ба таври бояду шояд тавачҷӯҳ зоҳир карда нашудааст, ҳол он ки калимасозӣ яке аз нишонаҳои муҳими тавсифу тавзеҳи ин ё он сабк ба шумор меравад.

3. Дар диссертатсия гоҳе норасоии услубӣ мушоҳида мегардад, дар сабти номи муҳаққиқон ҳангоми истинод (Мисбоҳиддини 2006 ? – автореф., с.8) низ ба иштибоҳ роҳ дода шудааст.

4. Ҳамчунин, дар ороиши техникаи диссертатсия, дар ҷудо кардани матни муаллифи қор аз мисолу намунаҳо костагиҳо мушоҳида мегарданд, иштибоҳот дар имло ва аломати китобат ба назар мерасанд.

5. Диссертант гунамандии вожагон хусусияти хоси забони давраи рушди сабки хуросонӣ меҳисобад (дисс., с.27). Агар муаллиф сабаби пайдоиши ин вожагунаҳоро шарҳ меод, сифати қор боз ҳам меафзуд.

Дар маҷмуъ, ин норасоихо ҷузъӣ буда, арзиши илмии диссертатсияро кам намесозанд. Унвонҷӯй вазифаҳои дар наздаш гузоштаро пурра ва босифат иҷро карда, ба мақсади пажӯҳиш расидааст.

Диссертатсияи Муртозоев Холмурод Ризоқулович дар мавзӯи “Вижагиҳои савтӣ ва лексикӣ-семантикии ашъори намояндагони сабки хуросонии адабиёти тоҷику форс” таҳқиқоти муқаммал буда, бо забони равон ва истилоҳоти илмии соҳа дар сатҳи хуби илмӣ навишта шудааст. Диссертатсия бо натиҷаҳои асосии худ, аҳамияти назариявӣ ва амалиаш ба талаботи Низомномаи намунавӣ оид ба Шурои диссертатсионӣ ва тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (доктор PhD), ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ гардидаанд, ҷавобгӯ мебошад.

Муаллифи диссертатсия Муртозоев Холмурод Ризоқулович ба гирифтани дараҷаи илмии доктори фалсафа (PhD) - доктор аз рӯи ихтисоси 6D020500 – Филология сазовор аст.

Мудирӣ кафедраи забони тоҷикӣ
МДТ “Донишгоҳи давлатии тиббии
Тоҷикистон ба номи Абӯалӣ ибни Сино”,
доктори илмҳои филологӣ

Қосимов О. Ҳ.

734003, ш. Душанбе, х. Рӯдакӣ, 139.
МДТ “Донишгоҳи давлатии тиббии
Тоҷикистон ба номи Абӯалӣ ибни Сино”;
e-mail: olimjonk@yandex.ru

